

Växjö
kommun

Risinge

**Kulturmiljöunderlag för tätortsnära landsbygd
med beskrivning av viktiga karaktärsdrag och riktlinjer
kring möjlighet till förtätning.**

vaxjo.se

”

En robust miljö kan tåla storskaliga förändringar, vilket innebär att viktiga karaktärsdrag förblir tydliga och upplevelsebara även efter en exploatering.

INTRODUKTION

FÖRORD

Genom att analysera landskapets och bebyggelsens karaktärsdrag går det att beskriva vilka egenskaper som skapar de kvaliteter som är viktiga att värna. Utifrån det är det möjligt att bedöma vilka tillägg och förändringar som är möjliga att göra utan att skada de grundläggande värdena och den kulturhistoriska läsbarheten.

Karaktäriseringen är gjord utifrån vad som är synligt i dagens landskap eftersom det är detta som står inför en eventuell förändring. Men landskapskaraktäriseringen inrymmer även en historisk dimension genom att dagens landskap är ett resultat av naturgeografiska förutsättningar i samspel med historiska processer och verksamheter som påverkat och format miljön.

Kulturmiljön kan tåla mer eller mindre förändring beroende på hur karaktären och skalan på föreslagen miljöförändring kan samverka med platsens kvaliteter och känslighet. En robust miljö kan tåla storskaliga förändringar, vilket innebär att viktiga karaktärsdrag förblir tydliga och upplevelsebara även efter en exploatering. I en miljö som bedöms som sårbar riskerar däremot viktiga värdebärande karaktärsdrag att gå förlorade vid större förändringar eller införande av nya strukturer. Känsligheten är beroende av vilken typ av förändring miljön står inför.

BAKGRUND OCH SYFTE

För att möta ett ökat bebyggelsetryck har Växjö kommun behov av ett kulturmiljöunderlag för tätortsnära landsbygd som beskriver viktiga karaktärsdrag och ger riktlinjer kring möjlighet till förtätning. På landsbygden, utanför detaljplanerat område, krävs inte bygglov för ändringar av bebyggelsen. Det är därför viktigt att tydliggöra värden och bygga mer på frivillighet att värna byarnas särart och landskapets kvaliteter.

Kulturmiljöunderlaget är framtaget 2022 av Tyréns Sverige AB på uppdrag av Växjö kommun.

Beskrivningarna av byarna fokuserar på generella och dominerande karaktärsdrag och bebyggelsemönster. Arbetet har med andra ord inte syftat till att inventera bebyggelse och landskapselement på objektsnivå. Underlaget ska fungera som ett stöd men inte ersätta en bedömning vid enskilda förhandsbesked eller plan- och lovärenden.

Syftet med underlaget är att:

- Stärka kulturmiljöperspektivet i översiktsplanen avseende vägledning för tätortsnära byar.
- Stärka kulturmiljöperspektivet och vara stöd för rådgivning och att sätta villkor avseende förändring i tätortsnära byar vid förhandsbesked och olika lovärenden.
- Utgöra underlag riktat till de boende för att öka kunskapen och engagemanget för att ta tillvara och bygga vidare på befintliga värden och kvaliteter som utmärker respektive by.

Karaktäriseringen av byarna ska därmed kunna tillämpas för att ge stöd kring ändring av befintlig bebyggelse, lokalisering av ny bebyggelse och vilka samtida gestaltningar som är lämpliga i denna typ av tätortsnära landsbygd.

AVGRÄNSNING

Respektive by har avgränsats dels utifrån byns historiska bebyggelseutbredning, dels hur den utifrån landskapsrum/naturliga avgränsningar i landskapet och byggnadernas lokalisering visuellt upplevs idag. Kontroll av avgränsningen har skett gentemot SCB:s småortsregister samt ortens namn i fastighetsbeteckningar. Områdesavgränsningen ska inte vara som en absolut och fast gräns. Exempelvis har en stor del av byarnas historiska utmarker utelämnats som huvudsakligen består av skog med spridd bebyggelse i form av torp och enstaka ensamliggande gårdar. Fokus har legat på centrala bydelar, med högre bebyggelsetäthet, där det idag finns ett bebyggelsetryck.

Respektive by har sedan delats in i delområden. Detta för att kunna anpassa riktlinjer till delområdenas specifika förutsättningar och karaktärsdrag. Även dessa avgränsningar är ungefärliga.

Exempel på bildtext:
Skolklass 1925 utanför Risinge skola. Bilden högst upp visar skolan idag, numera ett bostadshus för en familj.

BESKRIVNING

HISTORIK

Risinge hör till Hemmesjö socken, som var en del av Konga härad i folklandet Varend, vilket koloniserades redan kring år 10 000 f.Kr.

Under 1200-talet delades Varend i fem hänader; Albo, Kinnevald, Konga, Norrvidinge och Uppvidinge. Risinge var en av flera byar som under järnåldern låg i eller invid nuvarande Växjö tätort. Ortnamn på -inge hör till de äldsta svenska bebyggelsenamnen. De anses ha tillkommit kring 500 e.Kr eller tidigare. Risinge är omnämnd i skriftliga källor från 1451.

Liksom i andra av Växjöbygdens byar brukades Risinges gårdar från medeltiden och framåt främst av bönder som antingen ägde marken eller arrenderade den. Kåragården (Risinge 8:1) var en frälsegård, under 1700-talet delägd av Baron von Liewen, generallöjtnant vid Kronobergs regemente, samt av brukspatron Olof Lundblad vid Åryds järnbruk. Kronogården (Risinge 6:4) disponerades under samma tid av Biskopen vid Växjö stift.

Fram till laga skifte låg bebyggelsen samlad i en relativt gles bykärna intill den gamla, slingrande vägen mellan Växjö och Kalmar, där den mötte den nord-sydliga vägen från Åryd och norrut. Såväl bostadshus som ekonomibyggnader var vid denna tid av rödmålat trä med sadeltak, bostadshusens klädda med näver och torv och ekonomibyggnadernas med halm.

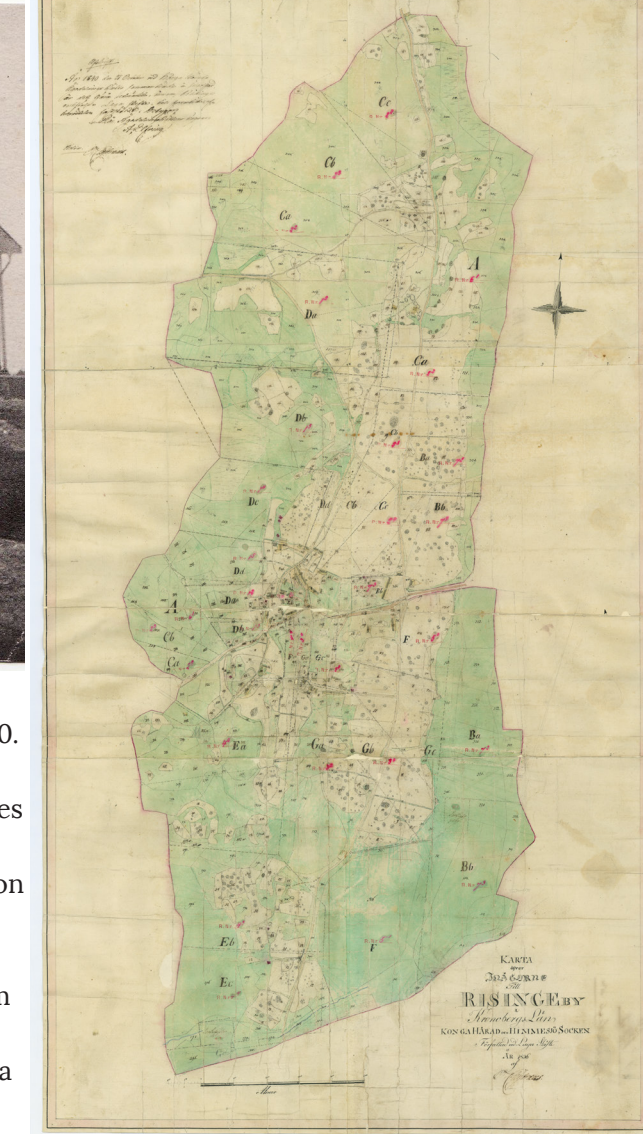
Storskifte genomfördes 1787 och Laga skifte 1840. I samband med det justerades alla gårdslägen utom Kåragården (Risinge 8:1), så att byn glesades ut ytterligare. Ett par gårdar flyttades en bit längre norrut, där en ny bebyggelsekoncentration kom att bildas, dels genom att skolan uppfördes där men framför allt i samband med att den nya landsvägen, norr om nuvarande väg 25, som kom att dras fram här på 1940-talet. Här finns även Risingegården, som är hemvist för Risinge-Åreda kamratförening.

Den första skolan som uppfördes 1840 kom att ersättas av en större skolbyggnad (Risinge 2:5), vilken fungerade som skola framtill 1960-talets början. Kompletterande bebyggelse har under 1900-talet tillkommit längs den tidigare landsvägen norr om väg 25 från 1940-talet samt i norr och söder längs vägen till Åryd, i anslutning till torplägen.

LANDSKAPET

Risinge följer en svag, böljande moränrygg i nordsydlig riktning. Som en östvästlig utlöpare av byn finns bebyggelse även utmed den tidigare landsvägen som anlades på 1940-talet. Det ger byn en utsträckt form i dessa båda riktningar och landsvägen innebar att byvägar skars av. Nuvarande riksväg 25 är en barriär som ytterligare har delat upp bebyggelsen. Risinge upplevs därför separerad i två delar; en söder, respektive norr om riksvägen.

Höjdryggen sluttar brantare i väst och skapar ett böljande landskap i den mellersta och norra delen. I söder är området flackt. Landskapet är småbrutet med åkermark på åsens krön och sluttningar. Betesmarken är belägen i låglänta, fuktiga, lägen nedanför åsen. Diken, stenmurar, lövdungar, åkerholmar, småkärr och små alléer bidrar till att skapa variation i landskapet. Karaktäristiskt är mångfalden av äldre ekar samt spridda fruktträd. Stenmurarna ligger i gränsen mellan tidigare inägo- och utmark samt i gränser mellan historiska jordbruksfastigheter.

”

Bebyggelsen är varierad från små torp och enkelstugor till större gårdar och voluminösa, sentida villor.

Strax norr om väg 25 höjer sig en kulle med bokskog ovanför omkringliggande bebyggelse. Gravfält, gravhög och stensättningar i området visar på lång bosättnings- och brukskontinuitet. Landskapet hålls till stora delar öppet genom framför allt aktiv hästverksamhet. Runt omkring odlings- och betesmarkerna sluter sig barrskogen.

Den smala, grusade byvägen går, söder om väg 25, längs toppen av åsen och flankeras av spridd gårdsbebyggelse. I kanten av odlingsmarkerna, ut mot skogen, ligger torpmiljöer.

BEBYGGELSEN

Bebyggelsen är spridd längs huvudvägarna, samlad i mindre koncentrationer. Vägmarken visar på att byvägen har lång historia. Risinge har traditionellt bebyggelse av småländsk karaktär från cirka 1850–1950 med inslag av småhus och villor från andra hälften av 1900- och början av 2000-talen. Bebyggelsen är främst av bostadskaraktär, med inslag av verksamheter kopplat till hästhållning.

I söder ligger utskiftade gårdar tillsammans med några torp och nyttillkomna villor. Före laga skifte låg gårdarna samlade i en by centralt i området, söder om väg 25 och här har den agrara prägn i huvudsak bibehållits. I norr, där bygatan möter den gamla landsvägen har en tätare bebyggelsestruktur vuxit fram, bestående av utskiftade gårdar, skolbyggnad (Risinge 2:5), festlokalen Risingegården (Risinge 2:18) samt villa- och småhusbebyggelse från 1900-talets andra hälft.

Längst i norr, omgivet av skog, samsas nya stora villor med småskaliga hus från 1900-talets första hälft.

Bostadshus med tillhörande komplementbyggnader är fritt placerade på relativt stora tomter och ligger i mindre koncentrationer i anslutning till det finmaskiga, äldre vägnätet. Den äldre agrara bebyggelsen har kompletterats med småhus- och villabebyggelse från 1940-talet och framåt, utan särskild anpassning till den äldre byggnadstraditionen. Husen ligger generellt indragna på tomterna med långsida och entré mot väg och gata. I slänter är de anpassade till terrängen genom varierad sockelhöjd. Tomtstrukturen kännetecknas av öppenhet, med låga eller inga avgränsningar.

Skalan är varierad från små torp och enkelstugor till större gårdar och voluminösa, sentida villor. Generellt är husen uppförda i 1–2 plan. Bebyggelsen är nästan uteslutande av trä med träpanel och målad med röd slamfärg eller ljusa täckfärger. Det förekommer även modernt fasadtegel av olika slag. I det närmaste alla hus har sadeltak, i enstaka fall med brutna takfall (mansardtak eller valmat). Färgsättningen är varierad men den traditionella rödfärgen dominerar alltjämt. De äldre bostadshusen har röda tegeltak och ekonomibyggnaderna eternit eller plåt. Sentida byggnader har ofta grå eller svarta tak av betongtegel eller plåt. Den traditionella rödfärgen liksom tegelpannor har en mättad och matt färgskala, medan plåt, betongpannor och stora glasytor har en mer reflekterande karaktär.

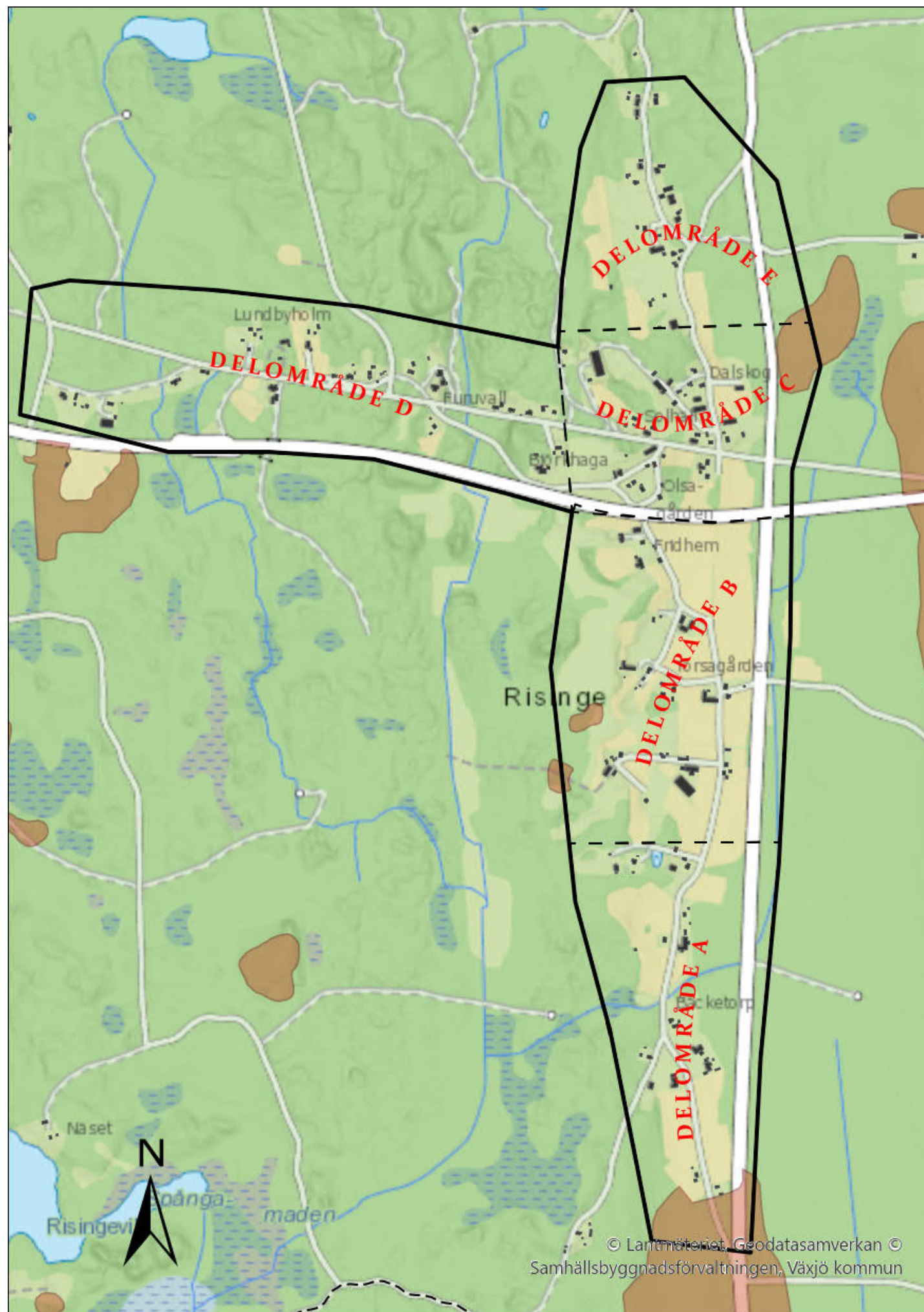

TRADITIONELLA FASADFÄRGER

Från helt omålade (grå) trähus på landsbygden blev den röda slamfärgen (rödfärg) populär under 1800-talet. Milda gula och grå kulörer blev vanliga då hyvlad panel, som målades med linoljefärg, blev tillgänglig för den välbärgade befolkningen under andra hälften av 1800-talet. Stugor, torp och enklare mangårdsbyggnader målades fortsatt med rödfärgen. Vid början av 1900-talet började bruna, rosa och gröna kulörer användas, dock mycket sparsamt på den småländska landsbygden. Helt vita fasader förekom traditionellt främst på exklusiva byggnader som kyrkor, slott och herrgårdar.

De naturligt förekommande mineraliska pigmenten satte förutsättningarna för vilka kulörer som gick att frambringa, fram till mitten av 1900-talet. Det nya grundämnet krom, som upptäcktes på 1800-talet, utökade möjligheterna till bland annat gröna färger. Dessa var dock dyra och användes företrädesvis på detaljer såsom fönster och dörrar. Blå hus har inte förekommit alls då pigmenten var alltför dyrbara.

Ekonomibyggnader har fortsatt målats i den traditionella röda slamfärgen.

RIKTLINJER

RIKTLINJER FÖR DELOMRÅDE A

- Tåligt för tillägg. Bibehåll karaktären av bostadshus i högst två plan.
- Värna den historiska betesmarken med mycket inslag av stora lövträd samt fruktträd
- Värna landskapselement såsom murar och odlingsrösen
- Terränganpassa tillägg i kuperade lägen och undvik omfattande schaktningar, utfyllnader och stödmurar
- Värna bebyggelsekaraktären avseende volym, färgsättning och takform
- Den äldre bebyggelsen, före 1920, ska särskilt värnas avseende ursprunglig karaktär
- Bibehåll grusad väg för agrar prägel

RIKTLINJER FÖR DELOMRÅDE B:

- Mycket känsligt för tillägg. Tillägg ska inordna sig i befintlig agrar karaktär och ta hänsyn till historiska strukturer och landskapsbild.
- Värna landskapselement såsom murar, trädtrader och solitärträd
- Terränganpassa tillägg i kuperade lägen och undvik omfattande schaktningar, utfyllnader och stödmurar.
- Den äldre bebyggelsen, före 1920, ska särskilt värnas avseende ursprunglig karaktär
- Bibehåll grusad väg för agrar prägel

RIKTLINJER FÖR DELOMRÅDE C:

- Känsligt för omfattande tillägg och byggnader i mer än två plan.
- Värna bokskogsdungar och stora lövträd.
- Värna landskapselement såsom murar och odlingsrösen
- Värna bebyggelsekaraktären avseende volym, färgsättning och takform
- Terränganpassa tillägg i kuperade lägen och undvik omfattande schaktningar, utfyllnader och stödmurar
- Den äldre bebyggelsen, före 1920, ska särskilt värnas avseende ursprunglig karaktär

RIKTLINJER FÖR DELOMRÅDE D

- Tåligt för tillägg. Bibehåll karaktären av bostadshus i högst två plan.
- Terränganpassa tillägg i kuperade lägen och undvik omfattande schaktningar, utfyllnader och stödmurar
- Värna bebyggelsekaraktären avseende volym, färgsättning och takform
- Den äldre bebyggelsen, före 1920, ska särskilt värnas avseende ursprunglig karaktär
- Bibehåll grusad väg för agrar prägel

RIKTLINJER FÖR DELOMRÅDE E

- Känsligt för omfattande tillägg och byggnader i mer än två plan.
- Värna landskapselement såsom murar, trädrader och solitärträd
- Värna bebyggelsekaraktären avseende volym, färgsättning och takform
- Terränganpassa tillägg i kuperade lägen och undvik omfattande schaktningar, utfyllnader och stödmurar
- Den äldre bebyggelsen, före 1920, ska särskilt värnas avseende ursprunglig karaktär

VIKTIGA KARAKTÄRSDRAG I RISINGE

- Landskapets mjukt böljande höjdformationer
- Det öppna och aktivt brukade odlingslandskapet på höjdryggen
- Småskaligt, till stora delar grusbelagt äldre vägnät
- Agrara lämningar som stenmurar och odlingsrösen
- Biologiskt kulturarv i form av exempelvis gamla ekar, fruktträd, alléer och vårdträd
- Bokskogsområdet uppe på kullen i anslutning till bykärnan
- Spridd gårdsbebyggelse med omgivande åkermark utmed höjdryggen
- Terränganpassad äldre bebyggelse
- Öppen tomtkaraktär med låga, genomsiktliga eller avsaknad av avgränsningar
- Träbyggnader i traditionell rödfärg eller ljusa täckfärger med tegeltäckta sadeltak och med plåt eller eternit på ekonomibyggnader.
- Ekonomibyggnader inpassade efter terrängen
- Tidigare skolbyggnad
- Risingegården

KÄNSLIGHET/TÅLIGHET

Bedömning av känslighet/tålighet tar sin utgångspunkt i landskapets och bebyggelsens värdebärande karaktärsdrag. Utgångspunkten är att karaktärsdragen antingen kan stärkas, riskera att försvagas eller helt försvinna vid en förändring.

Känsligt för tillägg

Miljön är mycket känslig för tillägg av, i förhållande till befintlig karaktär, avvikande och dominant karaktär. Nya tillägg ska endast ske som enskilda byggnader och provas restriktivt.

Känsligt för omfattande tillägg

Miljön är känslig för sammanhängande tillägg såsom grupphusbebyggelse. Enstaka tillägg provas enligt gällande lagstiftning.

Tåligt för tillägg

Miljön kan med fördel kompletteras med ny bebyggelse.

”

Fornlämningar är skyddade enligt lag och får ej rubbas, tas bort, grävas ut, täckas över eller på annat sätt ändras eller skadas.

LAGSTIFTNING

Kulturmiljön är ett allmänt intresse, det vill säga samhällets gemensamma intressen som ska beaktas och tillgodoses i all planläggning. Vid olika myndighetsbeslut om ändrad mark- och vattenanvändning ska, enligt miljöbalken (MB), kulturmiljöer som bedöms ha betydelse ur allmän synpunkt så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som kan innebära påtaglig skada. Plan- och bygglagen (PBL) och kulturmiljölagen (KML) ger skydd för olika kulturmiljöer på landsbygden. I landsbygdsområden utan särskilda utpekanden, såsom riksintresse för kulturmiljövården eller byggnadsminnen, eller i kommunala underlag, såsom kulturmiljöprogram, är exempelvis följande paragrafer relevanta att beakta:

- Vid nybyggnad ska hänsyn tas till landskapsbild, natur- och kulturvärden. Plan- och bygglag 2 kap 6 §. Utanför detaljplanelagt område ska bygglov även prövas mot Miljöbalkens hushållningsbestämmelser om skydd av natur- och kulturvärden. MB 3 kap 6§
- Vid ändring av befintlig bebyggelse gäller varsamhet och skydd mot förvanskning. Plan-och bygglag 8 kap 13, 17§§
- Underhåll av befintlig bebyggelse ska anpassas till omgivningens karaktär och byggnadsverkets värden. Plan-och bygglag 8 kap 14 §
- Fornlämningar är skyddade enligt kulturmiljölagens 2 kapitel och får inte skadas. Lämningar får ej rubbas, tas bort, grävas ut, täckas över eller på annat sätt ändras eller skadas utan länsstyrelsens medgivande.

FRÅGOR

Frågorna ställs i varje enskilt ärende i syfte att underlätta bedömningen och att alla berörda aspekter tas med. De hjälper också till att säkerställa att riktlinjerna tillämpas på bästa sätt.

Landskapet

- Tar tillskott hänsyn till områdets topografi?
- Påverkas det småbrutna odlingslandskapet?
- Påverkas vyer över sjöar och odlingslandskap?
- Påverkas den glesa bebyggelsestrukturen i odlingslandskapet
- Påverkas karaktärsskapande landskapselement eller lämningar?
- Påverkas betesmarker eller lövskogsmiljöer?
- Påverkas karaktären på landsvägen som går genom byn?

Bebyggelse

- Påverkas den långsmala bebyggelsestrukturen utmed landsvägen i nord-sydlig riktning?
- Dominerar tillskott över den befintliga bykaraktären?
- Bryter eller följer tillskott befintlig bebyggelsestruktur?
- Är tillskott terränganpassade?
- Följer eller bryter tillskott mot den äldre bebyggelsens skala och färgsättning?

BEGREPP

BIOLOGISKT KULTURARV

Biologiskt kulturarv är natur som berättar om kultur. Det utgörs av ekosystem, naturtyper och arter som uppstått, utvecklats, eller gynnats genom människans nyttjande av landskapet och vars långsiktiga fortlevnad förutsätter eller påverkas positivt av brukande och skötsel.

BY

Bebyggelseenhet med minst två gårdar på landsbygden vars uppkomst och karaktär har sin grund i jordbruksnäringen och som etablerats före jordbruksreformerna under 1800-talet. Flera definitioner betonar att en bybildning förutsätter någon form av samverkan. I detta ligger då att en byns gårdar har ingått i en gemensam organisation som fattade beslut om gemensamma intressen kopplat till byns ägor. Historiskt går det att dela in byns ägor i tomt, inägomark och utmark.

GRÄNSMARKERING

I odlingslandskap finns gränsmarkeringar av olika slag, exempelvis för att markera fastighetsgräns, sockengräns eller inägo- och utmarksgräns. Äldre gränsmarkeringar är bland annat stenmurar, öppna diken, trädrader och jordvallar. Även vägar förlades efter jordbruksskiftet ofta i gränsen mellan jordbruksfastigheter.

KULTURHISTORISKT VÄRDE

Kulturhistoriskt värde handlar om hur bebyggelsen eller landskapet kan ge kunskaper om olika skeenden och sammanhang. På så vis kan vi få förståelse av människors livsvillkor, i skilda tider – inklusive de förhållanden som råder idag. En byggnad eller miljö av högt kulturhistoriskt värde innehåller mycket av denna typ av kunskap.

“

***Vid laga skifte lades
varje gårds markandel
på en plats, dit gården
sedan flyttades ut från
den tidigare bytomten.***

”

*Landskapselementen
bidrar till att bevara
kulturmiljövärden och
biologisk mångfald.*

KULTURMILJÖ

Med kulturmiljö menas av människan påverkade spår i vår miljö som berättar om de historiska skeenden och processer som lett fram till dagens stadsrum och landskap. Samhällsförändringar och människors livsvillkor, värderingar och ideal under olika tider kan följas i landskapets fysiska strukturer, samband och rörelsemönster. Det kan gälla allt från till stora landskapsavsnitt och komplexa stadsmiljöer och tidsmässigt spänna över allt från förhistoriska lämningar till modern bebyggelse.

LAGA SKIFTE

Laga skifte är en svensk jordreform som beslutades år 1827. Syftet var att slutföra de reformer som påbörjats med de tidigare reformerna Storskiftet och Enskiftet. Varje gårds markandel lades samlat på en plats, dit gården flyttades ut från den tidigare bytomten.

LANDSKAP

Ett område så som det uppfattas av människor och vars karaktär är resultatet av naturliga och/eller mänskliga faktorer (Europeiska landskapskonventionen, ELC).

I landskapet möts därmed alla naturgivna och människoskapta processer, historia och nutid och materiella och immateriella värden.

LANDSKAPSELEMENT

Kulturspår från tidigare generationers jordbruk, som i dag inte används som förr i tiden. Landskapselementen bidrar till att bevara kulturmiljövärden och biologisk mångfald. Exempel på landskapselement är stenmurar, odlingsrösen, öppna diken och fägator.

LANDSKAPETS SKALA

Uttrycker en relation i storlek mellan oss själva och landskapet eller mellan befintliga objekt i landskapet. Storleksrelationen avgör om landskapet upplevs som storskaligt eller småskaligt.

LANDMÄRKEN

Är platser, objekt och fysiska strukturer som man orienterar sig efter och som ofta har fått betydelse för den lokala identiteten. Landmärken kan utgöras av kyrktorn, träd, landformer, dominerande gravar med mera.

LANDSKAPSKARAKTÄR

Landskapskaraktär är ett koncentrerat uttryck för samspelet mellan ett områdes naturförhållanden, markanvändning, historiska och kulturella innehåll samt rumsliga och andra upplevelsebara förhållanden som präglar området och skiljer det från omkringliggande landskap.

ODLINGSLANDSKAP

Samlingsbegrepp för landskap präglat av lantbruk. Odlingslandskapet innefattar herrgårdar, byar och gårdar med dessas transportvägar, arbetsställen och produktionsmarker, såsom åkrar, betesmark, skog, vattendrag, våtmarker och sjöar.

KARAKTÄRSSKAPANDE/KARAKTÄRSGIVANDE

Dominerande beståndsdelar inom ett område i landskapet skapar dess karaktär och kallas karaktärsskapande eller karaktärsgivande.

MORÄN

En jordart som avlagrats av en glaciär eller inlandsis. Den har bildats av en osorterad blandning av stenar, från stora stenar till finkornig sand.

MÄRKESBYGGNAD

En märkesbyggnad är i detta sammanhang en byggnad som har eller har haft en viktig roll i bygden, funktionellt eller socialt. Byggnaden har betydelse för den lokala identiteten. Exempel på märkesbyggnad är kyrka, skola, bygdegård, gästgiveri, lanthandel eller kvarn.

RÖDFÄRG

Rödfärg är en slamfärg, bestående av färgpigment, vetemjöl och vatten. Pigmentet utgörs av röd järnoxid, en rest från brytning av kopparmalm. Den har använts för målning av träfasader sedan lång tid tillbaka. Organiserad tillverkning påbörjades vid 1700-talets mitt. Populariteten ökade under 1800-talet och tillverkningen nådde sin topp på 1930-talet.

SMÅLÄNSK BYGGNADSKARAKTÄR

I detta sammanhang avses det traditionella byggnadsskicket på landsbygden. Hus i trä är det dominerande eftersom råvarutillgången varit god. Det innebär mangårdsbyggnader i en och en halv upp till två våningar, oftast med grundform i enkelstuga och parstuga. På torpen och de mindre gårdarna är enkelstugan vanlig.

En annan vanlig hustyp är framkammарstugan där entrédörren är något förskjuten åt sidan på grund av planlösningen. På större gårdarna från början av 1900-talet är salsbyggnaden/sexdelad plan tidstypisk.

Färgsättningen på den agrara bebyggelsen domineras av röd slamfärg (rödfärg). Milda linoljefärger i framför allt gult och grått började användas på fasaderna när husen kläddes i hyvlad ytterpanel. Linoljefärg var dyr och därför vanligare på större gårdar och säterier.

Stående locklistpanel dominerar på den äldre bebyggelsen. Sadeltak dominerar och dessa är traditionellt klädda med röda tegelpannor. Taklutningen på enkel- och parstugor är förhållandevis flack - över 130 graders vinkel. Salsbyggnaderna har ett mer brant takfall - (omkring 95 grader).

Ett annan karaktärsdrag är att bostadsdelen och ekonomigården ligger åtskilda. Trädgården är placerad kring bostadshuset ofta med den största ytan åt det håll som vetter bort ifrån ekonomibyggnaderna.

Den vanligaste ladugårdsbyggnaden är historiskt inredd med fähus och loge på bottenvåning och höförvaring på övervåningen. Fähusdelen är timrad medan resten av byggnaden har regelstomme. Ekonomibyggnaderna är traditionellt målade i rödfärg. Till gårdarna hörde även andra uthus som rymde exempelvis vedbod, utedass, snickarbod eller hönshus.

SOCKENCENTRUM

Ett sockencentrum var knutpunkten för en landsortsförsamling med kyrka, prästgård, församlingshem, skola och andra offentliga byggnader. Dessa orter är sammankopplade med vägar som går från sockenkyrka till sockenkyrka.

ÄDELLÖVTRÄD

Ädla lövträd är alm, ask, bok, avenbok, ek, fågelbär, lind och lönn. Ädellövsog och blandskog med inslag av ädellövträd innehåller stora biologiska värden. En stor andel av Sveriges rödlistade arter knutna till skogsmiljöer finns i skog med inslag av ädellövträd.

”

Rödfärg har använts för målning av träfasader sedan lång tid tillbaka.

Ljusa linoljefärger var dyr och därför vanligare på större gårdar och säterier.

Flygfoto över en del av Risinge i Växjö kommun.

**Växjö
kommun**

vaxjo.se